

Nabo-skab

- Indskolingselever bliver spåkonen Jomfru Fannys lærlinge

Undervisningsmateriale til lærerne i genforeningsjubilæumsprojektet for indskoling. Udarbejdet af Anette Wilhjelm Jahn fra Måle Fortælleteater.

For Vidensby Sønderborg 2020.

[Link til Jomfru Fanny Teaser - 30 sekunder](#)

Spåkonen Jomfru Fanny (1805-81) alias Anette Jahn i sit køkken på Persillegade 3 i Åbenrå. Hun blev døbt Franziska Caroline Elise Enger, men kaldte sig altid Jomfru Fanny.

Genforeningens tema i børnehøjde bliver i dette projekt: "Naboskab".

Hvad er godt og dårligt naboskab? Hvordan kan eleverne reflektere over emnet, udtrykke det kreativt og handle det i praksis?

Spåkonen Jomfru Fanny inviterer eleverne til at blive hendes kulturhistoriske lærlinge og blive historie-indsamlere.

1. Historisk baggrund om Jomfru Fanny

Hun var synsk og spåede om hele fire krige. Når det gik godt for danskerne, var hun meget populær. Når hun spåede, at tyskerne vandt, var hun ved at blive smidt ud af byen Åbenrå - men så var hun populær hos tyskerne.

Hun er angiveligt et førægteskabeligt barn af den senere Kong Christian d. 8. og hans første dronning, prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg. H. C. Andersen siges også at være uægte barn af Christian d. 8. og er dermed Jomfru Fannys lillebror. Derfor har hun et billede af ham stående i køkkenet på billedet ovenfor.

Jomfru Fanny er mest kendt for at spå, at Nordslesvig igen ville komme under den danske krone, og at den dag ville den danske konge komme ridende over grænsen på en hvid hest. Fordi hendes spådomme var så kendt, gik H. P. Hanssen (1862-1936), kendt som "De Danske Sønderjydere Førstemand" til kongen i 1920 og bad om, at kongen ville opfylde Jomfru Fannys spådom. Det sagde kongen ja til, og d. 10. juli 1920 kom kong Christian d. 10. ridende over grænsen på en hvid hest. Folk gispede i kor: "Så havde Jomfru Fanny jo ret!". (Læs om grænserne: <https://graenseforeningen.dk/om-graenselandet/leksikon/graenser-i-soenderjylland>)

Hendes spådomme gav således trøst og håb i modgangstider, og hun spåede også om udfaldet af 2. verdenskrig. Bogen med hendes spådomme blev derfor solgt illegalt under 2. verdenskrig. Tyskerne var jo ikke glade for, at spådommene indgød danskerne håb om sejr. Så når en dansker kom ind i boghandleren, kiggede hun sig omkring, for at sikre sig, at der ingen tyskere var, og så spurgte hun efter: "Håndbog i Kaninavl".

2. Filmen *Mød Jomfru Fanny*

Du starter med at vise eleverne projektets introduktionsfilm, "Mød Jomfru Fanny". Her lærer de Jomfru Fanny (1805-1881) at kende. Måske ser de filmen uden afbrydelser i første omgang, og senere ser I filmen, hvor du stopper op undervejs, og I snakker om det, Jomfru Fanny har fortalt. Eleverne skiftes måske til at genfortælle hendes historie.

Ideen er, at de skal møde en enkeltperson, som de bliver interesseret i, fordi hun er sjov og fortæller en spændende livshistorie. Og gennem hendes livshistorie fornemmer eleverne så lidt af danmarkshistorien. 0. klasse får måske fat i det eventyrlige, mens 3. klasse kan forstå lidt mere.

Filmen starter på Dybbøl Mølle. Det omtales ikke, men det kan du jo vælge. Så kommer vi til Slotsgade 14 i Åbenrå, hvor hun ankom en mørk nat i kongelig hestevogn med hele fire heste spændt for. Så kommer vi til Persillegade 3 i Åbenrå, hvor hun boede, fra hun var 12 år til sin død som 75-årig. Sidst i filmen sidder Fanny inde i køkkenet og stuen på Jacob Michaelsens gård i Åbenrå. Det skal ligne, hun sidder indenfor i Persillegade. Jomfru Fannys gode veninde, Karen, boede rent faktisk på Jacob Michaelsens gård. Jomfru Fanny fik sin mælk bragt herfra af en af drengene flere gange om ugen, og hun kom her ofte. Det er i dag egnsmuseum, og både køkken og stue er indrettet med originale møbler, der stod der i første halvdel af 1800-tallet. Eleverne får altså et indtryk af tiden. Gården har også et par af Fannys dåbshuer, som vises på filmen, ligesom rejsekisten, som Fanny sætter sig på, er Fannys egen rejsekiste.

[Link til filmen *Mød Jomfru Fanny*](#)

3. Drama-øvelse: *Grænse-leg*

Gå ned i gymnastiksalen eller dramalokalet. I skal bruge tom gulvplads. Stil eleverne i en rundkreds med hinanden i hænderne. Medbring din fortællekuffert og noget forskelligt musik, de kan bevæge sig til. Det er ofte godt uden sang, så de bare hører melodi og rytme.

1. I din fortællekuffert har du et stykke pigtråd. Lad pigtråden gå rundt eller lad eleverne skiftes til at gå ind i midten og berøre den. Det er vigtigt, at de får tid til at berøre den og mærke, hvor uvenligt den føles mellem fingrene.

2. Eleverne sætter sig ned, og I snakker om grænser.

Hvilke grænser kender de?

Landegrænser? Hvem har krydset en landegrænse?

Kommunegrænsen?

Byens grænse? Hvordan er den markeret ved vejene?

Skolens grænse? Hvad sker der, når man i skoletiden går udenfor skolens grænse?

Klassens grænse – hvad sker der, når andre går ind over klassens grænse?

Har klassen sociale spilleregler? Er der nogle sociale grænser, man ikke må overtræde?

Hvad kan der så ske?

Kender nogle af dem til folk, som skændes med deres naboer om grænsen mellem deres jorde eller haver?

3. I fortællekufferten har du også en bred tape-rulle. Mens eleverne sidder i rundkredsen, siger du nu, at du vil lave en grænse. Du klistrer et stykke tape tværs hen over gulvet ind igennem rundkredsen. Det er jeres grænse. Og nu er der to lande. Alle dem, der er på den ene side, bor i det ene land, og de andre bor i det andet land. Og i hvert land er der regler for, hvordan man må bevæge sig.

Det ene land er *Hurtig-land*, og det andet land er *Langsom-land*.

Nu sætter du musik på, og i *Hurtig-land* skal de danse med hurtige bevægelser, og i *Langsom-land* skal de bevæge sig i slow-motion.

Så stopper du musikken, og de skifter plads. Danser igen.

Du stopper igen musikken. Nu må de gerne krydse grænsen, men når de krydser over, skal de følge reglerne for bevægelse i det andet land. På grænsen bevæger noget af kroppen sig som i *Hurtig-land*, og noget af kroppen som i *Langsom-land* (det er svært, de prøver bare).

Når de er blevet fortrolige med de to lande, stopper du musikken. Nu er det *Oppe-land* og *Nede-land*. I det ene land danser man oprejst rundt, i det andet land danser man helt nede på gulvet.

De større elever kan også lege med *Runde-land* og *Kante-land*. I *Runde-land* danser de i runde cirkler rundt i rummet, og de bevæger sig med runde, bløde bevægelser. I *Kante-land* bevæger de sig i lige linjer rundt i rummet, og de bevæger sig med kantede, hårde bevægelser.

De større børn kan måske selv finde på flere *Modsat-lande*.

4. Filmen *Jomfru Fanny går igen*

Vis eleverne den anden film, hvor Jomfru Fanny går rundt i Sønderjylland med sin kaffekop og et fad med *Gode råd* og banker på folks døre og spørger, om der er nogle, som giver en kop kaffe og en god, gammel historie. Jomfru Fanny går igen i betydningen, at hun er genopstået og kommer tilbage for at se, hvordan det står til med naboskabet i Sønderjylland. Og så går hun også meget hurtigt igen, så snart folk har fortalt hende lidt.

Jomfru Fanny besøger fem ældre borgere fra Sønderjylland. Nogle af dem er fra danske familier, andre er fra det tyske mindretal, og andre igen har blandet blod i familierne. De har alle måtte leve som naboer, tyskere og danskere imellem, igennem mange år. På godt og ondt. Det fortæller de historier om.

[Link til filmen *Jomfru Fanny går igen*](#)

5. En tegning af Jomfru Fanny, der gør din nabo glad

Nu skal eleverne handle godt naboskab. I din fortællekuffert har du en konvolut til hver elev. De skal nu tegne en tegning fra Jomfru Fannys liv – og forære den til deres nabo.

Det kan være en tegning fra Jomfru Fanny som spædbarn kommer i hestevogn til Slotsgade. Eller da hun kommer hjem som 17-årig i Persillegade og ser sin plejemor græde foran en stiv officer, der vil hente hende hjem til hendes rigtige mor. Måske tegner de Jomfru Fanny, der bider officeren hårdt i hånden.

Eller de tegner Jomfru Fanny, der bliver syg som 22-årig og får febevildelse og ser sit første syn, om at det brænder længere nede i Persillegade.

Måske tegner de hendes syner om drabelig krig. Eller synet om den lille mørke pige med de store øjne. Eller synet om kongen, der rider over grænsen på en hvid hest. Eller Jomfru Fanny der bliver begravet i kisten i den fineste hvide kjole, hun selv havde broderet. Eller hendes gravsted.

Når de er færdige, lægger de tegningen i kuverten. De skriver udenpå kuverten, hvad deres nabo hedder, og tager den med hjem. De går nu over til naboen og giver tegningen. Hvis de er modige, spørger de, om de må komme indenfor og fortælle om deres tegning (og Jomfru Fanny).

6. Medbring en nabo-ting

Nu skal du varme eleverne op til at få ideer til, hvilken ting, de kan tage med hjemmefra, som fortæller noget om at være gode naboer. Jomfru Fanny giver nogle ideer i slutningen af filmen *Mød Jomfru Fanny*. Og på lærerworkshoppen har vi sammen udviklet flere ideer.

Du skal forklare eleverne, at de kun må have en ting med, og at den skal udstilles i jeres eget *naboskab*.

7. Drama-øvelse: Naboskab som koreografi

De største elever skriver en kort tekst om deres ting. Så streger de tre korte sætninger under, som er de mest spændende sætninger om tingen. Dem lærer de nu udenad.

De mindste elever arbejder udelukkende mundtligt. Og derfor kan ordene godt komme til at ændre sig undervejs. Sådan er det. De finder på tre korte ting, de kan fortælle om deres ting. De tre ting (sætninger) lærer de nu udenad.

Alle elever har nu 3 sætninger (ellers hjælper du dem til at finde på 3 sætninger).

Du stiller klassen op i en rundkreds. Hver gang du trommer eller slår på en klokke, er det den næstes tur i kredsen til at sige sine 3 sætninger.

Første klasse laver en ny skulptur, hver gang trommen slår på ny.

Nu skal de finde på 3 skulpturer, der siger noget om deres ting. Det kan være hvad som helst. Her er nogle ideer:

Kan de vise tingens form med kroppen?

Hvad for en bevægelse siger noget om tingen? (Er det en vandkande, så står de og vander. Er det en bold, så sparker de måske til den eller griber den i luften. Er det en nøgle, så er de i gang med at låse op. Er det en kande saftvand, sidder de måske og drikker).

Hvordan ser deres nabo ud?

De skal vælge 3 forskellige skulpturer.

Og de skal kunne gentage skulpturerne i det, der i danse-sprog hedder "et loup", altså en løkke: Bevægelse 1 – bevægelse 2 – bevægelse 3 – bevægelse 1 – bevægelse 2 etc.

Igen stiller de sig i en stor rundkreds, og hver gang du trommer, er det den næstes tur. De viser deres lille koreografi to gange, altså 2 lousps.

De største elever kan nu sætte det hele sammen, således at de laver skulptur 1, fryser og siger 1. sætning. Så laver de skulptur 2, fryser og siger 2. sætning. Så laver de skulptur 3, fryser og siger 3. sætning. Og så gentager de sekvensen og ender i et langt frys. Koreografierne kan vises til en anden klasse eller på et forældremøde. Kan også optages på korte videoer.

Første klasse fra Agedrup skole kalder på naboen: "Skal vi lege?". Foto: Erik Schmidt

8. Skab jeres eget nabo-skab

Nu skal klassen skabe jeres eget nabo-skab. Et skab, som fortæller historier om naboskab. Fx placeres skabet inde i midten af klassen, og bordene står i en firkant rundt om. På bordene lægger du de historiske materialer ud, decoupage-limen og sakse.

Fortæl børnene lidt om materialerne. Du vælger, om I kun skal lime de historiske materialer udenpå skabet og på den måde lave en skarp overgang mellem *ude* og *inde*. Eller om skabet både skal dekoreres udenpå og indeni.

Når alt er tørt, skal I til at placere jeres egne, personlige *nabo-ting* i skabet. Noget kan hænge, noget kan stå, andet kan klistres op eller få et søm i eller en tegnestift. Snak om, hvordan I skaber en helhed, der samlet ser flot ud og hænger lidt sammen.

Jeres nabo-skab skal først udstilles på skolen. Til ferniseringen laver I måske jeres eget sønderjyske kaffebord. Og her synger I måske også en af *de sorte sange*, som tidligere var forbudt i Nordslesvig at synge (se længere nede).

Malet i 1921, et år efter genforeningen, af maleren Hans Nikolaj Hansen.

9. Klassens sønderjyske kagebord

Historisk baggrund:

Det sønderjyske kaffebord stammer fra 1850'erne og var udbredt både hos den tysksindede og dansksindede del af befolkningen i Nordslesvig. Fra 1886, hvor det nuværende Sønderjylland var under den tyske kejser, fik de almindelige kroer at vide, at de kunne miste deres spiritusbevilling, hvis de husede danske møder. Så begyndte man at opføre forsamlingshuse i hele landsdelen, så danskerne kunne mødes. Her fik de ikke spiritusbevilling. Og så måtte man finde noget andet at samles om.

Det blev til det sønderjyske kaffebord. Alle sejl blev sat til for at gøre det festligt, og kvinderne konkurrerede nok også indbyrdes om at imponere med flotte kringler og godt bagværk. Der skulle helst være minimum 21 forskellige kager. Og de blev serveret i en hel bestemt rækkefølge. Imens blev der flittigt sunget danske fædrelandssange

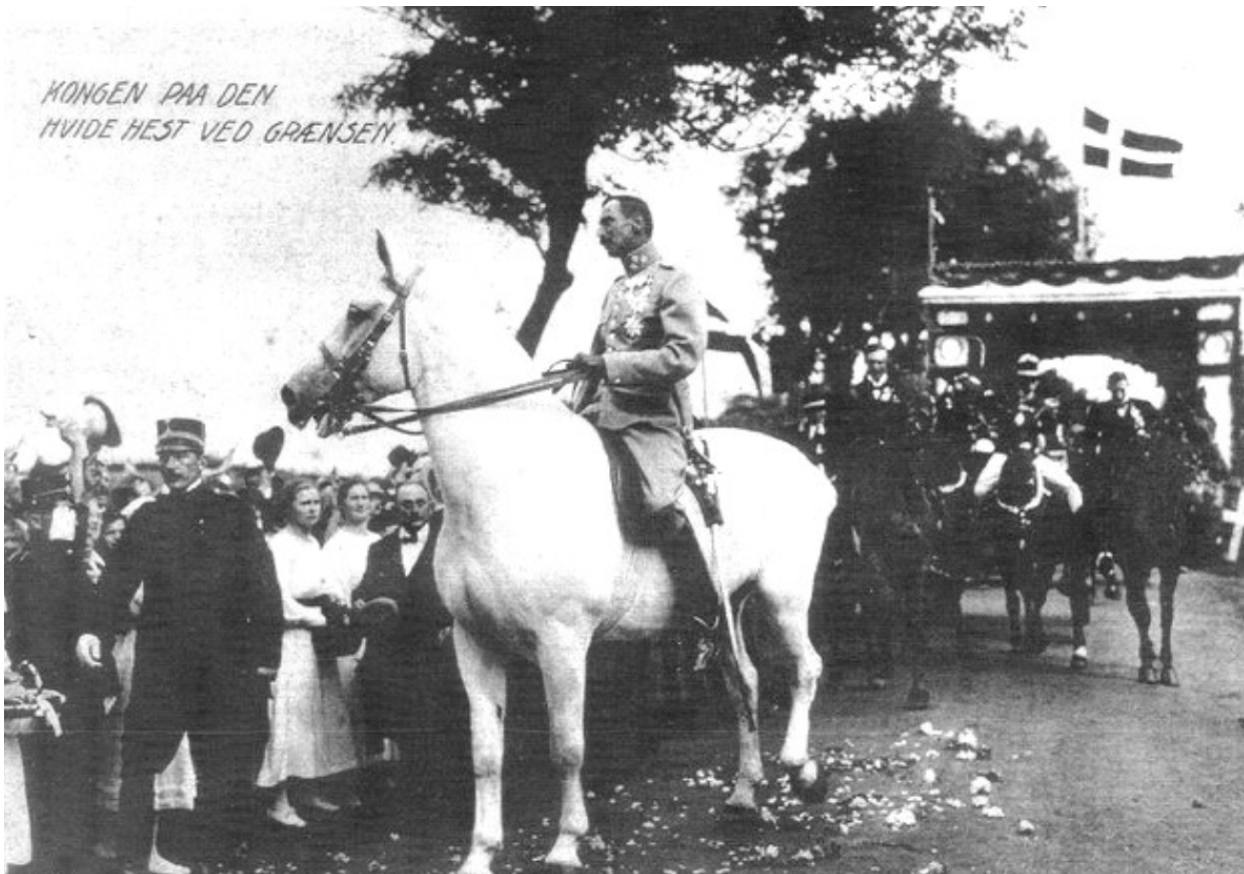
Der bages *Gode Råd* på Jacob Michaelsens gård, Lene Bilde Freisig. Og Jomfru Fannys fad med *Goe raj*.

Klassens kagebord:

Til ferniseringen skaber I nu jeres eget sønderjyske kagebord. Mindre end 21 kager kan jo gøre det. Måske er der bare en håndfuld elever, der får lov at medbringe hjemmebag: Boller, rosinbrød, festkringle, vandkringle, tærter eller småkager.

Andre kan så medbringe fx æblesaft. Og hvis I kan dække op med kaffekopper og tallerkener, er det jo morsomt. Måske er der også nogle, som kan tage gamle duge med. Eller en vase med grene eller blomster. Der blev helt sikkert pyntet festligt op dengang.

I kan også vælge at invitere bedsteforældre med og opfordre dem til at medbringe kager.

Den hvide hest's hov, der blev forsølvet og sendt til kongen, som brugte den som askebæger. Samt hestens gravsten.

10. Klassen synger sort

Dengang havde man "Den blå sangbog". Heri stod de danske sange. Og nogle af dem var forbudte at synge. Så stod titlen på sangen der, men siden var ellers tom. Når man *sang sort*, sang man en af de forbudte sange.

Snak med eleverne om, hvordan det ville være, hvis der var sange, som blev forbudt i dag.

Denne sang var en af de forbudte: *Længe nok har jeg bondepige været*. Den er skrevet på en gammel folkemelodi og er ganske morsom i rytmen. Eleverne vil sikkert synes, den er sjov at synge. Enten kan du bare selv synge den for eleverne, eller også lærer du dem første vers. Og I kan bruge den i kædedans. Den er blevet danset til en gammel kædedans, men I kan jo bare synge den i en stor rundkreds med hinanden i hænderne.

Den bliver sunget på denne Youtube video, men her lyder den lidt underlig:

<https://www.youtube.com/watch?v=lyMu3UCYy7M>

(I sangen synges der: "Siddet på tærskel". Det betyder, at den danske bondepige har siddet udenfor).

Jomfru Fanny synger sort.

11. Længe nok har jeg bondepige været **– med fagter**

Tekst: Kristen Karstensen, 1850. Melodi: Gammel dans. Fagter: Anette Wilhjem Jahn, Måle fortælleteater.

Alle står i rundkreds.

Længe nok har jeg bondepige været,

(Hænderne i siden)

siddet på tærskel og spundet på min tén.

(Hænderne holder om et stykke garn fra tén, og ene fod træder ned og op)

Længe nok har hun, tyske frøken, blæret

(Finger trykker næsen i sky)

sig i mit sæde - og jeg gnavet ben.

(Krumme ryg og gnave på et ben)

Nu vil jeg glad

(Slå hænderne glad ud)

sidde, hvor jeg sad,

(Lægge armene over kors)

**fremmest vil jeg gå i de dansendes
rad.**

*(Alle tager hinanden i hænderne og
går i rundkreds)*

12. Få besøg af "Genforenings-fortælle-korpset"

Vil I gerne have besøg af en gruppe ældre borgere, der er gode til at fortælle om genforeningen for børn? De tre kvinder, som Jomfru Fanny besøger i filmen *Jomfru Fanny går igen*, er alle vant til at fortælle for børn. De kan fortælle i klassen i 20-40 minutter, inkl. elevernes spørgetid.

Kontakt Hanne Næsborg-Andersen, historiker og tidligere bibliotekar:

naesborg@gmail.com , mobil: 61 65 64 48

Her er Jomfru Fanny på besøg hos Anne Marie Brodersen og Hanne Næsborg fra fortællekorpset. Og de har masser af genforeningshistorier at fylde i Fannys kaffekop.

Hanne er i gang med at fortælle om sin tyske morfar, der som ung mand vendte hjem fra krigen og var meget imod krig. Den tale kunne hans far - Hannes oldefar - ikke tolerere, og efter en uge viste han sønnen bort fra hjemmet. De to sås aldrig igen, og morfaren blev herefter mere og mere dansk.

Anne Marie hentede en indrammet børnetegning frem, hun havde hængende. Det var Krestens tegning. Kresten var hendes mormors lillebror, og han blev som ung sendt i krig under den tyske kejser (første verdenskrig). Anne Maries familie var dansk i Nordslesvig. Kresten kom aldrig hjem, og ingen vidste i flere år, hvad der var sket med ham.

Familien gik og håbede, at han var sat i fangelejr og derfor pludselig en dag ville dukke op på gårdspladsen. Men han kom aldrig hjem. Anne Marie husker, hvordan hendes mormor altid græd, når hun sad med tegningen og fortalte om Kresten. Hendes lillebror.

Godt jubilæum ønskes af Jomfru Fanny